

אמר ליה השליח: לאו!

אמר ליה בעל הבית: אם כך – מוטב היה אם לא העליתה כלל [שמתוך כך ירקיבו].

והנמשל הוא: שאף אדם שלמד את כל התורה צריך שתהיה מעורבת בו "יראת ה'" כדי לקיים את אוצר התורה, ויתקיים לימודו בידו⁽⁹⁰⁾.

תנא דבי רבי ישמעאל: מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה, ואינו חושש לאיסור הונאה בכך שמוסיף את החומטין למידת התבואה ומחשב אותם בדמי התבואה, כיון שעל ידי כך נשמרת התבואה⁽⁹¹⁾.

אמר רבה בר רב הונא: כל אדם שיש בו תורה, ואין בו יראת שמים, הרי הוא דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות של הדלתות הפנימיות, ואת המפתחות של החיצונות לא מסרו לו. ואם כן – בהי עייל? באיזה פתח יוכל להכנס כדי לפתוח את הפתחים הפנימיים.

שאם אין האדם ירא שמים הרי גם אם הוא ילמד את התורה הוא לא יהיה חרד לקיימה.

נמשל הוא ליראת שמים שהיא קודמת לחכמה, כמו ששינונו כל שיראת חטאו

קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. ומבלי היראה, שהיא המפתח החיצוני, איך יכנס לחכמה הפנימית? מהרש"א].

מכריו רבי ינאי: חבל על מי דלית ליה דרתא שאין לו חצר, ותרעא לדרתא עביר, ועושה שער לחצירו.

והנמשל: התורה אינה אלא שער להכנס ליראת שמים, ולכך צריך שתקדים יראת שמים ללימוד התורה [רש"י יומא עב ב].

אמר רב יהודה: לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, אלא כדי שיראו מלפניו. שנאמר: "והאלהים עשה את עולמו – כדי שיראו מלפניו".

רבי סימון ורבי אלעזר הווי יתבי [ישבו]. חליף ואזיל – עבר לפניהם רבי יעקב בר אחא.

אמר ליה חד מהם לחבריה: ניקו מקמיה, נעמוד לכבודו, כיון דגבר בר אוריין בן תורה הוא.

אמר ליה אידך: מיעטת בשבחו. אמינא לך אנא, אני סברתי לקום לכבודו, משום דגבר דחיל חטאין שירא חטא הוא, ואמרת לי את "בר אוריין" הוא! והלא דרגתו של ירא חטא היא גדולה ממנו.

יראתו, ולכן אם אין לו יראת שמים עדיף שלא יחכים כלל. שפתי חיים.

91. כתב הנפש החיים (שער ד, ז), שבאמצע הלימוד הרשות נתונה לאדם להפסיק זמן מועט להתבונן מחדש ביראת ה', וזו כוונת חז"ל במאמרם "משל לאדם שאמר לשלוחו וכו' אמר לו ערבת לי בהן קב חומטין, א"ל לא, א"ל

המעשים הטובים הם תולדותיו של האדם, וזו הכונה, האם עסקת בתורה בשביל פריה ורביה, היינו כדי לעשות מצות.

90. מי שלומד ואין לו יראת שמים עדיף שלא ילמד, וביאור הדבר, כי יש בלימוד חכמה סכנה שעל ידי כך האדם מתמלא בגאווה וחושש כי הכל בא לו מחכמתו וישכח את הקב"ה ואת

וכי הרבה הוא דלא לירשע, הא מעט מותר לו לירשע?

אלא פירוש הפסוק הוא: אם רשעת מעט — אל תוסיף על רשעתך.

ומשל הוא: מי שאכל שום, וריחו נודף מפיו, האם הוא יחזור ויאכל עוד שום אחר ויהא ריחו נודף עוד יותר? כמו כן, בשביל שרשע מעט, לא יוסיף על רשעותו.

דרש רבא בר רב עולא: מאי פירושא דקרא דכתיב: "כי אין חרצובות למותם ובריא אולם".

אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מפחד יום המיתה, ופירוש "חרצובות" הוא נוטריקון — חרדין ועצבין, "למותם" — מפחד יום המיתה.

ולא זו בלבד שאינם חרדים ועצבים על רשעותם בעבר, אלא שלבם, שרצונם

ומייתנן ראייה מהא שאמרו נקום לכבודו משום שהוא ירא חטא — תסתיים, דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא.

דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר: אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שזהו הדבר היחיד שתלוי באדם כמו שאמרו במסכת ברכות לג ב: הכל בידי שמים — חוץ מיראת שמים. [מהרש"א].

ומהיכן למדנו דבר זה; שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה". וכתוב עוד: "ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה".

"הן", אחת היא⁽⁹²⁾, שכן בלשון יוני קורין לאחת — הן⁽⁹³⁾.

ומסקינן: תסתיים שאכן רבי אלעזר היה זה שאמר נקום מלפניו משום שירא שמים הוא.

דרש רב עולא: מאי פירושא דקרא דכתיב: "אל תרשע הרבה"?

עשרה, וכגון א' מצטרפת לאות ט' ומשלימה אותה לעשרה, וכן ב' מצטרפת עם ח', ג' ז', ד' — ו', מלבד האות ה' שאין לה בת זוג להצטרף. וכן בקבוצת אותיות העשרות האות י' מצטרפת לצ' להשלים למאה, וכן האות כ' מצטרפת לפ', ל' — ע', מ' — ט', מלבד האות נ' שאין לה בת זוג להצטרף למאה. ומדוקדק הפלא ופלא, שאותיות המלה הן מוכיחות על היראה שיחידה היא.

93. רמזו כאן על לשון יוני, כי תרבות חכמת יון היא להוסיף בחכמה בלי לשנות את אישיות האדם ומידותיו, ולהבדיל מכך חכמת התורה אצל ישראל היא האחת והיחידה שעיקרה לשפר את האדם ואת מידותיו. שפתי חיים.

מוטב שלא העלית", ודבר זה הוא על ענין עסק חכמת התורה שראוי לערב בו את יראת ה' כדי שיתקיים תלמודו בידו.

ולכן נסמכה הברייתא של "תנא דבי ר"י מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש", שלכאורה שייך לדיני גזל ואונאה בסדר נזיקין, והובא כאן להורות שכמו שבמשא ומתן נראה העירוב של קב חומטין כגזל ואונאה, אך מכיון שהעפר שהוא מערב זהו השימור והקיום של כל התבואה, אין כאן חשש לגזל, וכן גם בלימוד התורה רשאי להפסיק ולבטל זמן מועט כדי לגרום שתתקיים אצלו חכמת התורה.

92. מבאר הגר"א, שכל האותיות של האחדים יש להם צירוף עם אות אחרת להגיע למספר

וקפבר רבי יוסי, הפותר כותל על מנת שיוכל לבנות במקומו כותל אחר, הוי מלאכת "פותר", וחייב על עשייתה בשבת. כי על אף שהסתירה במהותה היא קלקול, אולם מכיון שתכליתה היא לתיקון, לבנות כותל אחר — וללא שיסתור את הכותל הישן אינו יכול לבנות כותל חדש — לכן אף הסתירה נחשבת לפעולת תיקון.

אבל אם הוא סותר על מנת לבנות שלא במקומו כותל אחר, לא הוי בכלל מלאכת "פותר", משום שפעולה זו במהותה היא קלקול.

וכמו כן לענינו, פעולת כיבוי במהותה היא קלקול. ובזה מחלק רבי יוסי, שאם כוונתו כשמכבה הוא משום שחס על השמן או על הנר [אבל על הפתילה הוא אינו חס], הרי למרות שחושב שישתמש בשמן זה פעם נוספת, לא נחשב כיבוי זה כקלקול לצורך תיקון. כי הקלקול הוא בדבר אחד והתיקון בדבר אחר. אולם אם מכבה את הנר לצורך הפתילה שמתכוין להדליקה שנית, פעולה זו היא קלקול על מנת לתקן באותו מקום עצמו בו הוא עתה מקלקל, ולפיכך רבי יוסי מחייב רק במכבה פתילה, "מפני שהוא עושה פחם", שהיא עומדת להדלקה נוספת.

אמר ליה רבה לעולא: מכדי, הרי, כל מלאכות שבת ילפינן להו ממשכן, והתם — פותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא, שהרי היו מפרקים את המשכן בשעת המסע מנת להקימו במקום חניה אחר!?

אמר ליה עולא: שאני התם, כיון דכתיב [במדבר ט] "על פי ה' יחנו" — כסותר על מנת לבנות במקומו דמי. כי "מקומו" של

ושמחתם להמשיך ולחיות בעולם הזה בטובה, בריא לחן [כלומר, חזק] כאולם הפתוח לרוחה, [מהרש"א].

והיינו מה דאמר רבה: מאי דכתיב בתהלים: "קרבם בתימו לעולם", סופן של הרשעים לקבורה. אולם למרות כן, "זה דרכם כסל למו", והיינו, שאף שיודעין הרשעים שדרכם למיתה, אך מכיון ויש להם חלב שהוא מכסה על כסלם [כליותיהם] לכן אינם משיבים על לבם מחשבת סופם.

שמא תאמר, שכחה היא מהן, והם בגדר שוגגים, תלמוד לומר: סיפא דקרא, "ואחריהם" — את העתיד לבא עליהם, "בפיהם ירצו סלה" יספרו לעולם.

שנינו במשנה: המכבה את הנר משום שהוא כחם על הנר, כחס על השמן, כחס על הפתילה, חייב. רבי יוסי פטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם.

והוינן בה: רבי יוסי דפטר בכולהו, כמאן סבירא ליה?

אי כרבי יהודה דמחייב העושה מלאכה שאינה צריכה לגופה סבירא ליה, אם כן אפילו בהנך שכוונתו לכבות משום שהוא חס על השמן וכדומה, נמי ליחייב?

ואי רבי יוסי כרבי שמעון דפטר העושה מלאכה שאינה צריכה לגופה סבירא ליה, אם כן במכבה לצורך פתילה נמי ליפטר?

אמר עולא: לעולם רבי יוסי — כרבי יהודה דמחייב סבירא ליה.

גמרא:

והוינן בה: בעון נדה — מאי טעמא היא נענשת?

ומבארין: אמר רבי יצחק: זו שלא היתה זהירה בהלכות נידה היא קלקלה בחדרי בטנה, מקור דמה, לפיכך ראויה היא שתלקה בחדרי בטנה.

ותו הוינן בה: תינח נדה ראויה היא להענש וכדפירש רב יצחק. אבל בעוון חלה והדלקת הנר, מאי איכא למימר?

אלא טעמא כדררש ההוא גלילאה עליה, לפני רב הסדא,

אמר הקדוש ברוך הוא: רביעית דם נתתי בכב, שבה חיי האדם תלויים. על עסקי דם, היינו הלכות נידה, הזהרתי אתכם.

“ראשית” קראתי אתכם, שנאמר [ירמיה ב] לב-א “קדש ישראל לה’ — ראשית תבואתו”, היינו שישראל ביחס לאומות העולם — הם המובחר שבתבואתו.

על עסקי חלה שהיא “ראשית”, שנאמר “ראשית עריסותיכם” — הזהרתי אתכם.

נשמה שנתתי בכב קרויה נר, שנאמר: “נר ה’ נשמת אדם” [משלי כ] — על עסקי נר הזהרתי אתכם.

אם אתם מקיימים אותם — מוטב.

ואם לאו — הריני נוטל נשמתכם, ותאבד רביעית דמכם, ויכבה נרכם ויבטל שם

המשכן הוא המקום שקובע לו ה’ ולא מקום עמידתו.

ורבי יוחנן אמר: לעולם רבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה, שפטר מקרבן במלאכה שאינה צריכה לגופה. ומאי שנא כיבוי פתילה שמחייב עליה — כדאמר רב המנונא ואיתימא רב אדא בר אבהו: הכא בפתילה שצריך להבהבה כדי שתהיה ראויה להדלקה עסקינן, דכיבוי החיא פתילה אפילו רבי שמעון מודי שחייב, דקא מתקן מנא הוא והווי מלאכה הצריכה לגופה.

אמר רבא: דיקא נמי דהכא בפתילה שצריך להבהבה קתני:

דקתני: רבי יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם! ומשמע שבכיבוי זה הוא מתכוון לעשות את הפתילה כמין פחם.

ולא קתני “מפני שנעשית פחם” משום שהובהבה מתחילה.

ומסקינן: שמע מינה.

מתניתין:

על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן: [ומבארין בגמרא מדוע הן מתות דוקא בעת לידתן].

על שאינן זהירות בהלכות נדה, בהפרשת חלה, ובהדלקת הנר של שבת⁽⁹⁴⁾.

ובחלה, משום שהתנא רמז בזה למה שכתב בתיקוני הזהר שבעל הבית צריך לתקן את

94. בתוספות רעק”א דקדק בלשון התנא “ובהדלקת הנר”, ולא כתב “ובנר” כמו בנדה